

non modo non timendum, sed alacri animo optandam est: si animum non attingit; caelestibus certe is mentibus ac sempiternis jungetur, cujus est ille originis: quo quid beatius concupiscere possumus? Nam, quod ajunt, Cocyti stagna, Acherontem, aeternas denique in morte poenas timendas, is figmenta habet poetarum, vix anicularum lucubratione digna: sunt, inquit, animi natura ignei, aetherei, aut quinta, ut ait Aristoteles, *scias*: soluti ergo mortali corpore ipsi sponte sua ad superos remeant. O levem philosophiam! Mitamus igitur haec profana. Immortales sunt animi; nec tamen mors formidanda. Nam aut hac vitae aura carere formidas, aut commeritas alterius poenas luere oportere. Primum & inevitabile est, ut necesse non sit formidare, nisi insanissimis, aut qui sibi persuaserunt, aeternum victuros hic gigni: & haud grande malum est, ut superius demonstravimus: quin adeo leve est, ut saepe fiat nobis insciis & nec opinantibus. Ecquid stultitiae est id reformidare, quod cum venerit, aut ignores, aut vix persentiscas? Ac ego nescio cur non & somnum reformidemus, quem mortis fratrem dicunt poetae, estque revera mors, si praecipua nostri vita sit sensus & vivida cogitatio. Sed tam morti similis est somnus, ut humanae historiae auctores accurate adnotaverint, plures somnum cum morte continuasse. Illud vero hic omittendum puto, ne cum ineptissimis vulgi erroribus philosophiae majestatem committam, pertimescendam nempe esse mortem, ob asperum dolorem, quem persentiri opinantur, dum altera substantia ab altera separatur, perinde, ac si tota machina exoffetur; quo nihil est stupidius: quo enim cumque modo mens unitur corpori, non ita certe jungitur, ut duo inter se corpora. Cumque tota causa hujuscemodi unionis sit supremi entis voluntas, ea sola fit, ut mens a corpore solvatur. At enim, saepe dolor occidit; occidit enimvero. Quid ita? Quia violenter nervos irritat, machinamque aut dissolvit, aut opprimit: quod sola animae separatione non fit. Quum illi asperi casus accidunt, tum necesse est dolorem sentire, non quia morimur, sed quia irritamur. Ac si nec-

ces-

cessarii sint ad virtutem servandam, sentiemus quidem, sed perferemus tamen fortiter, seu quia fortitudinis conscientia magna est animi voluptas, seu quia ea virtute sempiterna alterius vitae beatitudo paratur. Si naturae ordo ac vis ingerit; qui gloriamur partes esse tam pulchri ac magnifici theatri, ne dedignemur legibus totius subjici: vix enim hic meretur esse, quem suae poenitet conditionis, locique, quem in natura obtinet.

At illud, inquit aliquis, formidabilem efficit mortem, quod quo statu futuri simus post mortem, ignoramus. Hoc ego quoque pertimescendum esse ajo, addoque, nunquam satis timeri. Quis enim non extimescat perpetuam a summo bono abstractionem, erroremque? Sed quum haec miseria vitia & scelera consequatur, ne eam ob rem mortem timeamus, est in promptu remedium: bona scilicet antea vitae conscientia. Danda igitur est opera, ut cum perfecta virtute vivamus: ut Deo aeternoque ejus ordini adhaereamus, praeter quem omnia sunt devia, sine quo virtus inane est vocabulum. Qui igitur ita vivit, ut nihil sibi vitii, nihil sceleris unquam consciat, bonae futurarum rerum spei plenus nec pertimescet mortem, nec adeo grave malum existimabit, ut alacer ex his corporis vinculis evolare nolit.

Atque haec quidem ita esse tota persuadet philosophia. Interim quanquam, ut dixi, disciplina & ratione fieri potest, ut mori nec valde doleamus, nec admodum formidemus, praesertim si sapienter vivamus; tamen ego quoque intelligo in maxima hominum parte totam hanc rem magis natura ac disciplina definiri, quam ratione. Ita fit, ut non raro fortius ii moriantur, qui nunquam umbratilem hanc nostram philosophiam deguttaverunt, quam gravissimi ipsi philosophi, seu id fiat quadam mentis stupiditate, seu corporis robore, seu feroci educatione, seu enthusiasmo. Certe ex quo haec vivendi ratio mollis & effoeminata inter plures Europae nationes invaluit, vetus naturae vigor, magnaque illa barbari, ut vocamus, avi, ac ferocis fortitudo, & elati ea animi nobilitas veluti cum moribus extincta est. Veteres Romani quum nondum luxu corrupti essent, feroces disciplina, in arma ac mortem

non

non minus fortiter ruebant, quam nunc nos eorum degener soboles avidissime ad prandia, theatralia spectacula, teneros mollesque accumbitus invitamur. Molesticit luxurie natura; eoque fit, ut ea intoleranda existimemus, quibuscum robustiores ludere suevimus.

Prop. LXXXII. Ad presentis vitæ beatitudinem necessaria est temperantia.

D. Ad presentis vitæ beatitudinem necessaria est mentis serenitas, corporis indolentia (prop. 75.) & temperantia, ut appetitus moderetur, ne ultra quam oportet erumpant; affectuumque, atque gestientium voluptatum excessus cohibeat; quum autem sine moderatione affectuum & gestientium voluptatum nec sinceritas animi & tranquillitas, nec indolentia in corpore servari possit, ut per se patet, profecto ad beatitudinem temperantia, quoad ea patet, est necessaria. Patet autem multum: nam non modo omnium sensuum usum spectat, potissimum *gustus*, & *tactus*, verum quoque affectus omnes, quos nisi intra fines suos coercet, ut animus pareat rationi, imperant, totamque vitam perturbant; non secus (quo exemplo utitur passim Plato) atque equus, nisi fræno compescatur, petulantem equitem dorso deturbat.

Prop. LXXXIII. Ad presentis vitæ beatitudinem necessaria est iustitia cum suis affectis.

D. Vita hominis ita natura est socialis, ut esse nequeat nisi in societate. Natura ipsa ejus rei nos admonet 1. dum ineptos ad nos conservandum sine societate creat: sunt enim homines omnes, præsertim cum nascuntur, omnium inopes, nec vigore necessitatibus pari instructi: 2. dum facultate loquendi instruit: 3. dum horrorem solitudinis animis nostris ingerit (a): extra eam igitur beatus esse homo nequit: nec in ea, nisi sciat & paratus sit cuius jus suum tribuere; alioquin in mutuum bellum armarentur omnes, atque idcirco in mutuam perniciem: quæ autem virtus suum cuique jus tribuere docet & impellit, iustitia est; ergo iustitia ad presentis vitæ beatitudinem est necessaria.

(a) Vide Arist. sub init. ad Nicomach.

ria. Conferunt idem iustitiæ affectæ ex Stoicorum doctrina, *Eusebia*, *pietas*, scientia Deum colendi, ut jura Dei Deo tribuantur; *Chrestote*, *benignitas*, scientia bene faciendi, aliis enim benefacere pars est iustitiæ, si homines ad mutuos cœtus nascuntur: *Eucinonesia*, *socialitas*, scientia tuendi in societate æqualitatem, ut nemo præ aliis singularia jura affectet: *Eusynallaxia*, scientia honeste cum aliis contrahendi, & similes (a); quæ eadem de causa sunt necessaria.

Coroll. Quæ his omnibus sunt contraria, nos ad beatitudinem impeditiores efficiunt, miseriamque nostram augment. Demonstratione non indiget, si superiores propositiones sunt veræ.

Prop. LXXXIV. Perfectio rationis, epoche, prudentia, temperantia, fortitudo, iustitia cum earum affectis sunt virtutes morales: his contraria sunt vitia.

D. Virtus moralis est, quæ perficit facultates rationales ad beatitudinem: vitium quod impeditiores ad illam efficit (def. 17.); hujusmodi sunt recensita in hac propositione (ex supp. propp.); priora ergo virtutes, posteriora sunt vitia.

Coroll. I. Nonnisi ergo virtute esse homines beati possunt, vitio non possunt esse nisi miseri. Quam ergo incauti decipiuntur specie recti mortales! Sed opponunt, pleraque esse vitia cum voluptate conjuncta, cum dolore atque labore multo virtutes. Inepte. Nempe principio, quæ comitatur vitia voluptas fugax est, & turbida: quam vero pollicetur præstatque virtus, æquabilis & constans: nemo est qui non continenter experiat. Tum consequuntur illam fere semper aut ingentes dolores, aut gravissimæ ægritudines (b); hæc impetiri adver-

(a) Vide Stanl. loc. sup. cit.

(b) Quam animum exoruciet scelerum conscientia, nequit manifestioribus ostendi argumentis, quam Tiberii exemplo. Nam cum in Capreis inter vitam mortemque fluctuaret literas ad Senatum dedit, quarum hoc erat initium: Quid scribam vobis, P. C. aut quomodo scribam, aut quid omnino non scribam hoc tempore, dii me deæque pejus perdant, quam perire quotidie sentio, si scio. Adeo (inquit Tacitus Annal. VI. 6.) facinora atque flagitia ipsi quoque in supplicium verterant. Cujus & quæ sequuntur ejusdem sunt

adversa fortuna potest, frangi nequit, mensque conscia
recti, & tranquilla est & sibi iudex, & theatrum.
Deinde nego viam ad vitia breviorē esse aut faci-
liorem:

Ut jugulent homines surgunt de nocte latrones:
intemperantiam, injustitiam, aliaque vitia acerbi sectan-
tur dolores, difficillimæ fraudes, excogitationes, animi
consternationes præeunt, eadem & sequuntur. *Ut nox
longa, quibus mentitur amica?* Nemo uni vitio servire
potest, nisi & fociis plurimis se mancipet. Quantum
autem jugum plura sunt vitia, ubi unum de natura
& majestate sua hominem dejicit? Sed quædam virtutes
paullo sunt austeriores. At est ea intolerabilis
stultitia, magna bona velle in promptu parata: quum
minora, quandoque etiam mala magno labore perfe-
quaris, *pulchra*, inquit ille, *difficilia*.

*Esse mala, exiguum censum, turpemque repulsam
Quanto devites animi capitisque labore.
Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes:
Nec cures ea, quæ stulte miraris & optas,
Discere, & audire, & meliori credere non vis?
Qui circum pagos, & circum compita pugna
Magna coronari contemnat olympia, cui spes,
(a) Cui sit conditio dulcis sine pulvere palma?*

nem-

sunt ponderis. Neque frustra præstantissimus sapientiæ firmare so-
litus est, si recludantur tyrannorum mentes, posse aspici laniatus
& ictus, quando ut corpora verberibus, ita sævitia, libidine, ma-
lis consultis animus dilaceraretur. Quippe Tiberium non fortuna,
non solitudines protegebant, quin tormenta pectoris, suasque ipse
pœnas fateretur. Præstantissimum vero sapientiæ, quem hic me-
morat Tacitus, Socratem accipi oportere non dubito, cujus apud
Platonem insignes exstant in eam rem sententiæ. Lipsius hanc ex
σοφοι περι της πολιτικης εκλεβιβι. Εστιν ορι εν αληθεια, ορι ει μιση
δοξη, &c. Est igitur, etsi alicui haud videatur, is qui vere ty-
rannus est, vere servus maximæ adulationis & servitutis, idem-
que adulator pessimorum; & reipsa pauper apparet, si quis totam
ejus mentem possit inspicere; denique metus in omni vita plenus,
agitationumque & angorum.

(a) Horat. lib. I. ep. 2.

nampe

*Nos numerus sumus, & fruges consumere nati
Sponsi Penelopes, nebulones, Alcinoique
In cute curanda plus æquo operata juventus,
Cui pulchrum fuit in medios dormire dies, &
Ad strepitum citharæ cessatum ducere curam.
Quæ ledunt oculos, festinas demere: si quid
Est animum, differs curandi tempus in annum?*

atqui
Si noles sanus, cures hydropicus (a).

Coroll. 2. Virtus homini necessaria esset, etiam si (κα-
τα αδυνατον) nulla altera esset vita, imo magis et-
iam necessaria. Nam si nulla sit altera vita, ut con-
tendunt Athei, ultimus humanæ naturæ finis est præ-
sentis beatitudo; quæ quum sine virtute obtineri ne-
queat (prop. super.), est ea homini, etiam si nulla sit
altera vita, necessaria, & tanto magis necessaria, quan-
to nihil sit alterius sperandum. Quod corollarium om-
nium mortalium stultissimos eos esse demonstrat; de
quibus David cecinit, *dixit insipiens in corde suo: Non est
Deus: corrupti sunt & abominabiles facti sunt dies ejus.*

Prop. LXXXV. Virtus, quæ beatitudini necessaria
est, non tam actus, quam habitus.

D. Nam debet perficere facultates rationales ad bea-
titudinem; id quod fit & obstacula removendo, quæ
homini seu a natura, seu a consuetudine mala insunt;
& expeditiores facultates ejusmodi efficiendo: ea vero
singulares actus præstare nequeunt; sunt ergo habitus
virtuosi necessarii. Scilicet occellere generoso pectus ho-
nesto debet ei, qui serio ad beatitudinem hanc con-
tendit, ut a proposito tenaci nec terribilia dimoveant,
nec revocent blanditiæ.

Scholion. Contractis semel habituum virtutibus tum
prudencia perpetuo in earum custodia vigilare oportet:
nam impetimur undequaque ad vitia: hic ab aspero
quarundam virtutum adpectu & naturæ injucundo;
inde ab hominum corruptorum exemplo, aut lascivien-
te rerum quarundam facie, postremumque hoc duellum

dis-

(a) Idem ibid. ep. 2.

difficilius. Egregie prorsus Galba Pisoni (a), quem ad imperium adoptabat. *Fortunam adhuc tantum adversam tulisti: secundæ res acrioribus stimulis animos explorant; quia MISERIE TOLERANTUR, FELICITATE CORRUMPIMUR. Fidem, libertatem, amicitiam, præcipua humani animi bona, tu quidem eadem constantia retinebis; sed alii per obsequium imminuent: irrumpet adulatio: blanditiæ pessimum veri affectus venenum: sua cuique utilitas. Etiam ego & tu simplicissime inter nos hodie loquimur; ceteri libentius cum fortuna nostra, quam nobiscum. O præclara, & apposita, quæ sequitur sententia (suadere principi quod oporteat multi laboris: assentatio erga principem quemcumque sine affectu peragitur) digna quæ hominum pastores legant, & cum animo suo continenter cogitent!*

Prop. LXXXVI. Sempiternum bonum etiam minimum præstantius est bono finitæ durationis etiam intensitate maximo.

D. Nam (quo arithmetico exemplo utar) quemadmodum infinitus numerus multiplicatus per quemvis finitum, numerum efficit omni finito majorem: ita sempiternum bonum etiam minimum infinite præstat finito etiam intensitate maximo. Sit numerus A omnium minimus, Z infinitus, erit A \times Z infinitus: dentur vero duo alii numeri maximi, sed finiti, B, Q, erit B \times Q finitus numerus. Sempiternum ergo bonum etiam minimum præstantius est bono finitæ durationis etiam maximo.

Prop. LXXXVII. Sempiternum bonum intensitate maximum sed probabile, præstantius est bono finitæ durationis maximo & certo. Est enim illud infinitum, hoc finitum: in bonis autem finitum certum infinito probabiliori procul dubio minus præstans est.

Prop. LXXXVIII. Stipites sint oportet homines, nisi qualiacumque præsentis vitæ bona in comparatione eorum, quæ æternâ sperantur, non contemnant, ubi iis adversantur.

D. Quæ enim sperantur bona, non omnino sunt phantasti-

(a) Tacit. lib. I. histor. cap. 15.

tastica: nec enim quisquam unquam *αποδυκτικως* confecit, nullam aliam post hanc homini vitam superesse; nec, si ingenui Athei esse velint, probationes omnes aut *rationis*, aut *revelationis* tanto doctorum consensu confirmatas futilia esse sophismata dicent (a): vita ergo altera sui minus certa (ex abundantia agam), at probabilis saltem est: præponendum autem est sempiternum bonum etiam probabile certo cuicumque finitæ durationis si inter se pugnant (prop. 87.); ergo stipites sint oportet homines &c.

Schol. Quin demus omnia esse dubia (neque enim aliud Epicurei exoptulare possunt, nisi magis etiam, quam sunt, deridiculi esse volunt), nemo esse potest, nisi imprudentissimus & stultissimus, qui malum sempiternum quantumvis dubium bono intensitate & duratione finito postponendum censeat. Quod si in vita hæc præsens malum prudentes homines fortiter tolerant metu majoris alterius probabiliter futuri, jureque atque merito eos stultos habent, qui secus operantur; intolerabilis profecto est stultitia mali infiniti duratione & intensitate etiam probabilis, etiam dubii, fugam præsentis cuicumque bono non præferre. Qua ex re intelligitur quam inscite, ridiculeque *fortes se animas* appellari amant. Subit hic animum præclarum hujus rei Aristorelis judicium, testis nimirum, quem scio dialecticis nostris sæpe esse in deliciis. Ait igitur eum, qui ne Deos quidem timeat, non *fortem* appellandum esse, sed insanum. Sed locum ponam integrum: *εαν μιν γαρ τινα λαν ποιησις αφοβον, ωσε μεδε τους θεους φοβεισθαι, εκ ανδρεος (εσι), αλλα μαινομενος: etenim si*

(a) Bolinbroke Fragment or minutes of essay sect. 67. & seqq. quo in loco hæc bona velut phantastica traducit, adeo tamen non fuisse certus videtur, ut indignaretur, Epicureos in id studere, in hanc opinionem ex animis humanis eradicent. The antient, inquit, and modern Epicureans provoke my indignation, when they boast, as a mighty acquisition, their pretended CERTAINTY, that the body, and the soul die together, id est, veteres recentisque Epicurei bilem movent, cum clamant, tanquam thesauros persicos detexerint, idque magna, ut ipsi quidem autumant, judicii securitate, una animos & corpora inferre.

si quempiam eo usque feceris intrepidum, ut ne deos quidem metuat, jam non fortis, sed insanus fuerit (a). Quamquam quid ego prædico præsentis vitæ bona cum æternis pugnare? Nihil est enim hic vere bonum ac utile nisi virtus & honestas: virtus autem non solum cum summo bono non pugnat, sed & via ad illud est utilissima, & ejus participatio quædam.

Prop. LXXXIX. Ad beatitudinem alterius vitæ, quam christiana docet religio, consequendam necessaria est fides in Deum, & gratia.

D. Prima pars. 1. Eam beatitudinem revelatione sua Deus nobis promisit, apposita lege, nihil coinquinatum in regnum Dei intrare; ergo ad eam consequendam perfecta omnibusque numeris absoluta virtus necessaria est. Hic est ordo mundi: hæc æterna justitia.

2. Ut ne simus coinquinati atque ex perfecta virtute vivamus, conformare mores debemus ex legibus ipsius Dei, atque ab iis ne latum quidem unguam discedere.

3. Ex quo fit, ut omnium primum necessaria sit ad beatitudinem illam omnium divinarum legum, quæ veræ beatitudinis sunt leges, scientia intimaque persuasio.

4. Jam pleræque divinæ leges legibus appetitus animalis & sensus adversantur: formant enim homines ex ratione æterna ad immutabilia & æterna bona, adversus quæ hominis appetitus præsentibus sensuum oblectamentis irretitus & abreptus sæpe recalcitrat (b).

5. Ergo ut æternæ rationi, ordini, systemati, seu divinis potius pareamus legibus, quam cupiditatibus nostris, præferre debemus Dei rationem & ordinem rationi & appetitui nostro privato, reputareque sedulo Deum ita nos amare, ut nequeat velle miseros, tantaque sapientia esse præditum & potentia, ut sapientius & validius æterna sua justitia nos ad veram beatitudinem ducere possit, quam ulla nostra sapientia, aut potentia.

6. At

(a) Lib. I. Magn. Moral. cap. 5.

(b) Paul. ad Romanos.

6. At id (5) nunquam obtinebimus, nisi mentem nostram obsequentissimam æterno Dei ordini, adeoque doctrinæ & voluntati præbeamus ita, ut ejus sapientia, bonitas, & fidelitas nos concutiat, Deique timor in nobis dominetur.

7. Id autem (6) est fides divina, quæ in hoc est posita, ut maxima sit apud nos Dei sapientiæ, bonitatis, amoris erga nos, providentiæ, & fidelitatis existimatio, maxima factorum, dictorumque ejus veneratio.

8. Fides ergo divina necessaria est ad alterius vitæ beatitudinem obtinendam, velut primum vitæ Christianæ fundamentum (a).

Secunda pars. Experimento discimus, nostrum appetitum bona quædam præsentia fortius rapere, quam æterna & vera. Ad eam vitæ perturbationem & depravationem curandam subsidium a natura nostra petere non possumus; petendum ergo est a Deo. Necessaria est igitur Dei gratia, seu internus primæ mentis afflatus, ac vis (A).

Scholion (A). Tam hæc sunt natura perspicua, ut nihil frequentius in ipso Homero legas, quam oportere hominem in omni vita prudenter pacateque degenda ad Deos auxiliares confugere, seu quia hæc animi dispositio magnum est ad virtutem incitamentum, seu quia ita divina æternaque lege constitutum est. Hæc igitur erat vetusti mundi philosophia longe quam ab hac nostra adrogante, quæ sibi vim naturæ humanæ perficiendæ tribuit. Sed & exstat apud Platonem in Legibus aureus plane locus, in quo, quem monuisset Socrates adolescentem, ut in depravatis vitæ cupiditatibus seniorum rogaret consilia, qualemcumque inde opem laturus, addit, si ne id quidem morbo medetur, confuge ad Deos auxiliares, quorum certum est præsidium. Passim similia in aliis legere est, ut intel-

Tom. III.

X

lige-

(a) Eadem ratio ostendit & in hac vita pacate beateque transigenda esse ejusmodi fidem necessariam. Nam qui ab ea animi compositione desistit, primum cum Dei providentiæ rixari occipit, quasi suæ utilitati adversa: deinde toto vitæ ordine diffuit, sequo ipse excrucias.

ligere possimus, quo naturæ sensu ducimur in notitiam supremi rerum opificis & gubernatoris, eodem doceri eum esse invocandum, faterique sine ejus ope imbecillia heic esse omnia & perturbata atque prapostera. Sed ajunt (Bolingbroke loco superius citato) generalem ad id providentiam, ejusque leges satis superque esse, ut non necesse sit obtundere Deum, ut novas vires suppetat, seque pœniteat veteris mundi ordinis. Quasi vero hæc nova subsidia extra æterni ordinis schema vagentur, aut heri, ac nudius tertius excogitata sint ad antiqui mundi labes rescindendas. Omnia hæc sunt in æterno divinorum consiliorum ordine: æterno mundi schemate continentur (a). Nihil enim Deus velle potest, quod non semper voluit, nihil nolle, quod non semper noluit.

Capita attingi virtutum humanarum. Ea qui probe servabit, grandem proculdubio gradum in vita recte gubernanda faciet. Rem autem ulterius non proveho, copiosius id in *Ethica*, si vita suppetat, facturus. De iis vero, quæ ad beatitudinem æternam spectant, copiosius disserere philosophi non est: theologorum est ea provincia. Nunc tibi menti mundi architectrici & gubernatrici principio lætus qualemcumque hanc opellam in gratiarum actionem devoveo: tum in spiritu & veritate supplico, ut opem continues.

*Quæ quoniam rerum naturam sola gubernas,
Nec sine te quidquam dias in luminis oras
Exoritur, neque fit latum, neque amabile quidquam
Te solam invoco, te scribendis grandibus esse.*

AP-

(a) Eusebius Casariensis hist. Escl. lib. I. cap. 4. practicum Christianum seu moralem definit esse, qui per Christi cognitionem atque doctrinam, modestia, justitia, tolerantia, fortitudine, & pietatis cultusque unius, qui super omnia est, Dei professione ornatus est. Atque primos a mundo condito mortales hæc omnia non minus studiose, quam nos coluisse, eaque viros Deopides ex portibus evocatis constituisse τροπον της βίης, rationem vitæ. Nam christiana profecto religio quod ad has notiones, quas is memorat, Dei, & cardinalium virtutum, natura systemati adamussim consentit, ut a nobis in II. parte demonstratum est.

APPENDIX

AD CAPUT SUPERIUS

*De virtute generatim, ejusque causis
& signis.*

§. I. **Q**Um quidam sint, qui licet agnoscant virtutem necessariam esse ad bene beatæque vivendum, videntur tamen in eo hærerè ancipites, acquiri ne possit, necne, ac qua ratione & via, suspicanturque, a natura totam esse, non ab arte quoque, disciplina & exercitio, ut proinde inutilem possint existimare omnem, quam philosophi eam in rem operam impendunt; ego quæ ad virtutem generatim pertinent, ejusque effectrices causas retractare hoc in loco tanto lubentius suscepi, quanto res est, quæ naturæ nostræ magis interest. Scio esse, qui mihi illud objiciant, difficile esse ab artificio suo discedere (a); quique censeant, idcirco me res diversi generis uno in loco coartare; ac delphinum silvis appingere, fluctibus aprum, ut quibus ego præsertim studiis delecter, ostendam. Sed & certum mihi est, nihil esse ab ulla disciplina alienum, quod quoque modo subjectam ei rem explicare & illustrare possit; & quo quis jure censere possit esse a Psychologia alienum quodcumque ad naturam animi & hominis pertinet, nondum satis intelligo. Ego potius sæpe metaphysicorum libros legens (quid enim id dissimulem?) dolui, viros summos, veteri Platoniorum entusiasmo abreptos in homine metaphysico & abstracto contemplantando totos fuisse tamdiu occupatos, naturæ vero hominem, quod nostra ac generis humani magis interest, quasi ab officio suo alienum, ne inspicere quidem dignatos esse, in quo mihi illi ignoscant,

X 2

si

(a) Cathedram Ethicæ id temporis occupabat auctor.